

JELENTÉS

A

SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM

1901. ÉVI ÁLLAPOTÁRÓL.

Méltóságos Felügyelő bizottság!

Nagyméltóságú Felügyelő bizottsági Elnök Ur!

A Székely Nemzeti Múzeum életében az elmúlt 1901. esztendő mind anyagi, mind szellemi fejlődése tekintetében, a sikeresek közé tartozott. A múzeumok és könyvtárak országos felügyelősége útján nyert magasabb államsegély és a múzeumunk sorsát szívében viselő közönség áldozatkészségének intensivebb megnyilatkozása eredményezte, hogy céltudatos munkával a múzeum egyes osztályai az eddigieknél nagyobb mértékben gyarapodhattak.

A múzeum belső ügyeit intéző igazgatóválasztmány legjobb tudása és tehetsége szerint igyekezett nemes hivatásának megfelelni, hogy a Székely Nemzeti Múzeum ügyét előbbre vigye. Munkájában nagy segítségére volt *Potsa József* v. b. t. t., főispán felügyelő biz. elnök ur ő nagyméltóságának lelkes támogatása, ki az ő nagyméltóságát jellemző fáradhatatlan buzgalommal szentelte sok irányban igénybe vett idejét múzeumunk felsegítésére.

Midőn a Múzeum mult évi állapotáról köteles jelentésünket megtesszük, nem elégedhetünk meg azzal, hogy jegyzőkönyveinket kivonatoljuk és a gyűjtemények szaporodásának száraz jegyzékét adjuk, hanem kikell terjeszkednünk mindazokra a mozzanatokra, melyek a múzeum belső viszonyaira világot vetnek, mert a múzeum is, mint minden egészséges intézmény, élő szervezet, melynek életére a külső és belső körülmények összege befolyással van.

*

Az igazgatóválasztmány a régi tagokkal kezdette meg működését, de nemsokára súlyos csapás érte. Az a nagy veszteség, mely *Málík József* halálával Háromszékvármegye, mondhatni az egész Székelyföld kulturális intézeteit sulytotta, a Székely Nemzeti Múzeumot

is gyászba borította. Igazgatóválasztmányunknak 20 éven keresztül, első alakulásától kezdve egyik legbuzgóbb és legmunkásabb tagja volt, 1893. június 17-étől kezdve pedig 1901. márczius 11-én bekövetkezett elhunytáig, mint annak tevékeny elnöke vezette a Székely Nemzeti Múzeum ügyeit. Lan-kadatlan buzgalommal, odaadó lelkesedéssel és nemes munkával az elsők közt fáradozott abban, hogy a Székely Nemzeti Múzeum nevének megfelelően nagygyá, erőssé fejlődjék.

Igazgató-választmányunk mély fájdalommal fogadta szeretett elnökének elhunytát: vesztesége felett érzett mély fájdalmát s az elhunytak érdemeit jegyzőkönyvében megörökíteni határozta; özvegye és családja előtt a pótolhatatlan veszteség felett legőszintébb és legmélyebb részvétének adott kifejezést. A Székely Nemzeti Múzeum emlékezetét mindig hálás kegyelettel fogja megőrizni. Emléke legyen áldott!

Az igazgató-választmány a lefolyt évben hétszer tartott gyűlést és 88 pont alatt tárgyalta a múzeum ügyeit. Április 11-én tartott gyűlésében elhunyt elnöke helyébe ifj. *Gödri Ferencz* tagtársunkat Sepszi-Szent-György város polgármesterét, az így megürült ig. v. tagságra pedig *Révay Pál* helybeli ev. ref. lelkészt választotta meg egyhangu határozattal. Ugyanekkor jelentetett be, hogy a Székely Mikó-kollegium előljárósága a múzeum és a collegium közt fennálló szerződés alapján a múzeum második ór évé dr. *László Ferencz* főgimn. r. tanárt választotta meg. Mindezekről a személyi változásokról felterjesztés intéztetett a mélt. felügyelő-bizottsághoz. Dr. László Ferencznek örré történt megválasztásáról a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségéhez is köteles jelentés tétetett.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége az 1900. évre utalványozott 600 kor. állami segély felhasználásáról felterjesztett jelentést 162—1901. sz. leiratában helyeslőleg vette tudomásul és örömmel győződött meg annak adataiból, hogy a múzeum vezetőinek a gyűjtemények fejlesztése körül kifejtett buzgó tevékenységét kedvező eredmény jutalmazta. Ugyanezen leiratában jelzi, hogy az 1901. évi segélyezési javadalomból a múzeum könyvtárának

fejlesztésére 600, régiségtárának és iparművészeti muzeumának gyarapítására 600, összesen 1200 koronát hozott, a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsával egyetértésben, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur önmagyméltóságának javaslatba. Ezen előterjesztés alapján a miniszter ur 35778. sz. rendeletével a javaslatba hozott 1200 korona államsegélyt utalványozta. Múzeumunk könyvtára, régiségtára és iparművészeti gyűjteménye ily módon birtokába jutottak az eredményes működéshez nélkülözhetetlen anyagi eszközöknek. A segélyösszeg felhasználásáról az egyes gyűjtemény-osztályok gyarapodásának leírásánál fogunk szólalni. Itt csak azt említjük meg, hogy december hóban felterjesztett jelentésünket és számadásainkat az évi államsegély felhasználására vonatkozólag az országos főfelügyelőség 7—1902. sz. leiratában jóváhagyóan tudomásul vette és úgy a könyvtár, mint a múzeum gyarapítására tett intézkedéseket egészében helyesnek találta.

Múzeumunk 23 éves fennállása óta egészen helyes okokból a székelység multjára vonatkozó emlékek összegyűjtésére és megmentésére helyezett nagyobb sulyt. E nemü gyűjteményeink (a régiségtár, éremtár, könyvtár és oklevéltár) ha a teljesség színvonalára nem is emelkedhettek és még hosszú időn keresztül itt is sok a tennivaló, mégis gazdagoknak és — a mi a legfontosabb — *szervezetteknek* mondhatók az ethnographiai és természetrajzi osztályokhoz képest, melyekre vonatkozólag ma is áll, mi 10 évvel ezelőtt állott, hogy nagy hézagai vannak, melyeket egyes értékesebb tárgyak nem tölthetnek be.

Eljöttnek láttuk az időt, hogy ezen gyűjteményeinket is, a tátongó hézagok betöltése által, rendszeres és öntudatos munkával *szervezettek*ké tegyük, mert csak ezáltal leszünk abban a helyzetben, hogy a magunk körének mivelődéstörténeti és természettudományi képét a maga egészében bemutathassuk.

Ezen okokból részletesen indokolt felterjesztést intéztünk az országos főfelügyelőséghez és kértük, hogy hathatós közbenjárásával, a magas kormánynál a Székely Nemzeti Múzeum ethnographiai és természetrajzi osztályainak gyarapi-

tására is megfelelő általány-összeg folyósítását kieszközölni kegyeskedjék. Kifejtettük, hogy ezen tárgyak összegyűjtésének munkája múzeumunkra nézve mennyire sürgős, hogy az idő szelleme az anyagiakért vivott mind nehezebb és nehezebb küzdelem, a kultura terjedése az ipar és közlekedés fejlődése a Székelyföldön is mily rohamosan tüntetik el az ethnosra vonatkozó tárgyakat s ha sokáig késünk nem lesz a mit megmentenünk; hogy a Székelyföld s különösen pedig Háromszék megye növénytani és állattani tekintetben még részletesen átkutatva nincs, faunája és flórája, de meg ásványai, kőzetei és kővületei is összegyűjtve nincsenek, pedig a természetnek mindezek a tárgyai a kultura terjesztésében ható és mozgató segédeszközök, a szemléltető oktatás faktorai.

Reményünk van, hogy kérésünk teljesíttetni fog, s hogy jövő évi jelentésünkben múzeumunk ezen osztályainál is megfelelő fejlődésről számolhatunk be.

Szintén a természetrajzi osztály gyarapítása czéljából kértük az orsz. főfelügyelőséget, hogy abból a rovar-gyűjteményből, mely a vidéki múzeumok számára eszközölt gyűjtésekből és a Magyar Nemzeti Múzeum kettős példányaiból a vidéki gyűjtemények közt kiosztatik, múzeumunk is részesedjék. Az orsz. főfelügyelőség 388—1901. sz. leiratában értesített, hogy a tavasszal végzendő szétosztás alkalmával, kérésünk figyelembe fog vétetni.

Képzőművészeti osztályunk gyarapítása czéljából folyamodtunk a vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszter urhoz, hogy a vidéki múzeumok közt való kiosztásra vásárolt képzőművészeti alkotásokban múzeumunk is részesíttessék. A vásárolt képek és szobrok kiosztása mint a lapokból értesültünk, már megtörtént, de kérésünk ez alkalommal — úgy látszik — nem teljesíttetett.

Mindezekon kívül igazgató-választmányunk egyesekhez és testületekhez is több esetben intézett felhívást, vagy tudakozó levelet, melyeknek a legtöbbször meg is volt a kellő eredménye.

Az 1900 évi párisi nemzetközi kiállításra küldött tárgyak az év elején visszaérkeztek s a kiállítás magyar osztályának kormánybiztossága 18527—1901.

sz. iratában a részvételért, a nemzeti-
ügy érdekében tanusított készséges
támogatásért és áldozatért múzeumunk
igazgatóságának hazafiúi hálás köszö-
netet mond.

Az ujon alakult igazgató-válaszmány
nevében és megbízásából ifj. *Gödri
Ferencz* elnök, *Révay Pál* és dr. *László
Ferencz* igazgató-válaszmányi tagok októ-
ber 10-én tiszteletüket tették Imecs-
falván özv. *Cseréi Jánosné* sz. *Zathureczky
Emilia* urnő ömértóságánál s kifejezve
azon elévülhetetlen érdemeket, melye-
ket ömértósága a *Székely Nemzeti Múzeum*
megalapításával szerzett, az igazgató-
választmány soha el nem muló háláját
tolmácsolták. Az alapítónő a megemlé-
kezést köszönettel fogadta és biztosí-
totta a küldöttséget, hogy a Székely
Nemzeti Múzeum előhaladása érdekében
tőle kitelhető minden erejével továbbra
is közre fog munkálni.

A múzeum végleges otthonául szol-
gáló Múzeum-csarnok építésének ügye
a lefolyt évben nagy lépéssel haladt
előre. Háromszék vármegye törvényható-
sági bizottságának előterjesztése alapján
a vármegyei tanalap tulajdonát képező
telekből megfelelő területnek az épület
céljaira való átengedését mind az igaz-
ságügyi, mind pedig a vallás- és köz-
oktatásügyi m. kir. miniszter ur enge-
délyezte.

Potsa József v. b. t. t. főispán és fel-
ügyelő bizottsági elnök ur lelkes buzgó-
sága és tevékeny munkája megterem-
tette azt az alapot is, melyből a Székely
Nemzeti Múzeum állandó csarnoka fel
fog épülni. Az ő lelkes akciójának
eredménye, hogy közadakozás és más
társadalmi mozgalom útján a székely-
nép filléreiből több mint 28,000 korona
gyűlt össze erre a célra. Háromszék-
vármegye pénztári hivatalának kimuta-
tása szerint 1901. év utolsó napján az
építési alap vagyoni állása a következő:

1. A Háromszéki Takarékpénztárnál a 10253. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	21348 kor. 20 fil.
2. A Háromszéki Takarékpénztárnál a 11785. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	4871 „ 96 „
3. Az Erdővidéki Takarékpénztárnál az 1237. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	1732 „ 22 „
4. Az Erdővidéki Takarékpénztárnál a 812. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	431 „ 86 „
Összesen	28384 kor. 24 fil.
5. Ehhez még hozzájárul a Három- szék vármegye közönsége által megajánlott	12000 „ — „

6. és a Székely Egyesület alapítványa 10000 kor. -- fl.
Az építési alap vagyona tehát: 50384 kor. 24 fl.

Az épület tervrajzának elkészítése most van folyamatban. Ha a munkálat elkészül és az országos főfelügyelőség is felülvizsgálta, hozzá lehet fogni az építéshez. Ilyképen aztán a Székely Nemzeti Múzeum legégetőbb szükséglete is kielégítést fog nyerni. Mostani helyiségeiben a gyűjteményeknek nem szakszerű, hanem csak akármilyen elhelyezése is, sok esetben teljes hihetlenség. Az idén éreztük valójában, hogy a folyton szaporodó gyűjtemény befogadására egymástól távolfekvő két helyiségünk mennyire szűk. A Székely Nemzeti Múzeum fontos kulturális feladatát a maga teljes egészében csak akkor fogja betölteni tudni, ha új otthonába átköltözhetik.

Igazgató-választmányunk foglalkozott még azzal a kérdéssel is, hogy még 1881-ben szerkesztett alapszabályaink a változott viszonyoknak megfelelő átalakítást nyerjenek. Minthogy ezt az átalakítást csak körültekintő munkával lehet végezni, a társmúzeumokhoz, alapszabályuk és ügyrendjük megküldése céljából, felhívást intéztünk. A felhívásnak meg is volt az eredménye. — E kérdéssel kapcsolatban lesz alkalmunk azzal a másik fontos kérdéssel is foglalkoznunk, melyről már több ízben volt szó, hogy a mostani szervezetünk érintetlen meghagyása mellett, egy szervezendő múzeum-egyesület keretében a társadalom nagyobb részének aktív munkáját és érdeklődését mindenképen lehessen felkelteni.

Ha megemlítjük még, hogy múzeum-örök a gyűjtemények gyarapodásáról, rendezéséről és szakszerű lajstromozásáról és múzeumunk másnemű viszonyairól a választmánynak esetről-esetre beszámoltak, hogy a folyó ügyek elintézését nyertek, a múzeum múlt évi állapota általános leírásának végére is értünk.

*

A múzeum gyarapodásáról örömmel jelenthetjük, hogy a múlt év története e tekintetben is elég örvendetes képet nyújt. A szaporulati leltár adatai szerint 436 tételszám alá bevezettetett 9069 tárgy, ebből ajándék 5515, vétel 3554 tárgy.

I. A régiségtár és érdemtár gyarapodása mind számra, mind pedig a tár-

gyak értékére nézve jelentékeny volt. Részben a nyert államsegélyből, részben pedig rendes költségvetésünk terhére több helyen végeztünk **archaeologiai asatásokat**.

1. *Wosinsky Mór* orsz. felügyelő ur vezetése alatt jul. 2-án d. e. a helybeli vasuti állomás környékén, az u. n. **Eprestető** több pontján, az ott nagyszámban található putrik közül egy néhányat vizsgáltunk át. A telep korának megállapításán kívül 17 egy vagy más tekintetben értékes edénytöredék volt rövid ideig tartó munkánk eredménye.

2. **Kezdi-Martonfalva** község határában július 6—7-én *Vajna István* odavaló birtokos szives meghívására ifj. *Gödri Ferencz* elnök, *Gyárfás Győző* és dr. *László Ferencz* igazgatóválasztmányi tagok részvétele mellett próbaásatásokat végeztünk. Próbasánczokat huztunk a *Csegej* nevű határrészen, a *Sásramenődülőben*, a *Gödrös-uton*; átvizsgáltuk továbbá *Kézdi-Martonfalva* és *Hatolyka* közt a *Feketeügy* mellett elterülő 6 tumulus közül a *Rókadombot*, *Tatárhalmot*, és a *Horváth István* földjén levő legkisebb tumulust. Az első 3 helyről már régebben is került múzeumunkba néhány tárgy. Ez alkalommal kifejtettünk egy nagyoobszabásu földalatti putrilakást; innen és a többi helyekről 157 drb tárggyal gazdagodott őskori gyűjteményünk.

Nem mulaszthatjuk el, hogy *Vajna István* földbirtokos urnak, ki az ásatások egész ideje alatt múzeumunknak nagy szolgálatokat tett, e helyen is köszönetünket ne nyilvánítsuk.

3. *Sepsi-Szent-György* város területén a **Varadi Jozsef-utcában** végzett földmunkálatok közben a 20. sz. telek utczafeleli részén 190 cm. széles és 140 cm. mély, fekete humuszszal, edénytöredékekkel, csontokkal, égetett agyaggal kitöltött és helyenként szénnyomokat mutató földalatti üregre akadtak. Az üreg részletes átkutatása alkalmával egy kőbalta-élet, egy ismeretlen rendeltetésű (talán furó) kőeszköz és néhány érdekes edénytöredéket találtunk. A szomszédos 18. sz. telek udvarán 3 siringdőr körvonalai is mutatkoztak. Az egyikben erősen meggörbült gerincoszloppal, zsugorított helyzetű csontvázat találtunk. Melléklet nem volt semmi.

Az államsegély terhére a sepsi-szentgyörgyi *örkői* és *gémvári* őskori telepek részletes és rendszeres felkutatását is munkába vettük. Az előmunkálatok elvégzése után indokolt felterjesztésben az országos főfelügyelőséghez fordultunk, hogy az 1901. évi államsegélyből 400 koronát ezen telepek átkutatására fordíthassunk. A főfelügyelőség 476--1901. sz. leiratában a kért engedély megadta, de a korán beállott esős, téli időjárás miatt megkezdett munkánkat csak két napon folytathattuk tovább.

4. Az **örkői** telepen a felkutatott két tüzhelyből előkerült 1 kőbalta, 5 kőbalta-töredék, 3 orsógomb, 1 agyag-nehezék, 4 pattogatott kőszilánk, 4 törökő, néhány agyagtapasz a sátorkaró benyomatával, 1 szarvas-aganacs darab, 97 drb egy, vagy más tekintetben jellemző edény-töredék, továbbá sok emberi és állati csont. E helyről a múzeumban elhelyezett tárgyak száma 198.

5. A **gémvári** telep két pontján egymás felett fekvő több tüzpaddal két konyhahulladékhalomot találtunk. Mindkettőt rétegenként égetett agyag, szén, állati csont, kagylóhéj, sok cserépedény töredék és penészes föld töltötte ki. Az egyikből egy 7 cm. hosszú tűzön pattogatott tüzkő késpenge is került elő. A telep D-i fokától É-i irányban húzott próbasáncz 70-ik meterénél a jelenlegi felszín alatt alig 15 cm. mélyen egy *csontváz-sirra* is bukkantunk. Az É-D-i irányban egyenesen kinyújtott csontváz hossza 176 cm. volt; fejétől és lábától hosszvonalban 40 cm. távolságra ekevas által összetört cserépedényeket találtunk. A sirt a leg gondosabban átvizsgáltuk, de más mellékletet nem kaptunk. A csontváz-sir É-i végétől 10 cm. távolságra, a telepet a szomszédos területtől elzáró védő-sánczot is megtaláltuk és azt K-felé 22 m. távolságig ki is fejtettük. Fekete humuszzsal, égett agyaggal, cseréptöredékekkel, emberi és állati csontokkal volt kitöltve. Erről a telepről 474 drb tárggyal gazdagodott múzeumunk.

Az ásatásokon kívül a *régiségtár* vásárlás és ajándékozás útján is gyarapodott. *A praehistoriai tárgyak* közül említésre méltók: *Balázs Márton* gyűjtéséből *Márkosfalváról* 2 kőbalta, egyik trachytból (hossza 140 mm., lyukátmérője 25 mm.), másik obsididiánból (hossza 107

mm., lyukátmérője 17 mm.), *Ikafalváról* egy négy-csücskös római tál, a *kézdívásárhelyi* barompiaczról 3 urna, 3 csupor, 54 edénytöredék, *Maksárról* 3 agyag nehezék és 1 trachyt fedőkő; özv. *Cserey Jánosné* ajándékából *Gelenczéről* 1 füleskávás bronzvéső (hossza 115 mm., éle 50 mm.), *Antos János* abonyi birtokos ajándékából az 1900. év december havában az *abonyi* szőlők területén talált avarkori sirleletből összesen 171 drb tárgy (köztük 4 urna, 1 urnatöredék, 1 orsógomb, 11 karika, 2 fülbevaló, 1 késtöredék, 120 drb üveggyöngy, néhány övesatt és övdisz).

A fegyverek és más felszerelési tárgyak közül fontosabbak: *Balázs Márton* gyűjtéséből 2 diszitett löporszarú, 1 löpormérő-eszköz, 36 drb 1848—49-es ágyúgolyó (állítólag *Gábor Áron* öntései), 17 sarkantyú, 12 kengyelvas, 7 zabla, 2 lándzsa (*Albisdől*) és özv. *Cserey Jánosné* ajándékából 1 japáni kard.

Az *érmek* közt első helyen említenő a *Kovács Ede* ur által nagyobb részben alapítványul, kis részben cserében küldött 108 drb III. Béla és II. Endre korabeli ezüst érem. *Balázs Márton*tól vásároltunk 117 drb magyarországi és erdélyi ezüstérmet; *Incze Kálmán* márkosfalvi birtokos ajándékozott 5 drb réz és 7 drb ezüst érmét (köztük 1 tetradrachmon) és *Veres Lajos* gymn. tanuló 6 drb értékes ezüst érmét. Háromszék-vármegye gazd. bizottsága múzeumunkban helyezte el az ezredéves orsz. kiállítás körül szerzett kiváló érdemek jutalmául nyert ezüst érmét. A *papírpénzek* nagyobb részt Kossuth-bankókban gyarapodtak. *Balázs Márton* egymaga 214 drb-ot ajándékozott. Vásárlás útján szereztünk egy francia forradalomkori (1792. okt. 24) papírpénzt. Az éremtár egész gyarapodása 914 drb tárgy volt.

II. Jelentékeny volt az **ipari és néprajzi** osztály gyarapodása is. Az államsegélyből vásároltunk Háromszék-megye területén gyűjtött 739 drb székelly bokaly kancsót, melyekből és múzeumunk többi bokalyaiból kiváló becsü kollekeziót állíthatunk össze, továbbá 69 drb régi kályha-csempét (kályha-fiók) és 2 drb XVIII. századbeli ónkannát 1728 és 1723 felirással s 2 drb óntányért. Ugyancsak az államsegélyből vásároltuk meg azt a nagyértékű rajzgyűjteményt is, mely 107 lapon 858 drb

háromszékmegyei válogatott husvétii irott tojásnak a színek és alakok pontos megtartásával készített rajzát foglalja magában. A gyűjteményt Balázs Márton kézdi-vásárhelyi polg. isk. tanár állította össze és értékét nagyban emeli, hogy „*A háromszékvármegyei husvétii irott tojásokról és népszokásokról*“ című tanulmányában nagy körültekintéssel és tárgyismerettel fel is dolgozta ezt a gazdag anyagot. Egy másik rajzgyűjteményt is vásároltunk. Ez az előbbieknél megfelelő kivitelben 23 drb háromszéki népies himzés és varrottas, továbbá 51 drb székely bokaly-kancsó színes rajzát foglalja magába. Mindezeknek a tárgyaknak a megvásárlásával, azt hisszük, hogy a múzeum speciális, székely érdekeinek tettünk eleget.

Bacsó János gymn. tanuló 1 bőrből készített, diszes pénzes zacskót, 1 szintén bőrből készült tulipános női övet és egy régi csángó szoknyát ajándékozott. Mindhárom tárgy Tüzkösről való. *Gyárfás Géza* gymn. tanuló egy MDL felirású réz-mozsarat, *Zayzon Sándor* kézdivásárhelyi polg. fiúiskolai tanár egy gyapjufonó páusztor-orsót és 4 drb rovátkolt és részben diszitett havasi pásztor botot, *Róth Mór* helybeli lakós pedig egy achat-gombokkal diszitett, szegzett montenegrói bőr-övet ajándékozott. Ezen osztály összes gyarapodása 1011 tárgy.

III. **A természetrajzi osztály** mindössze 255 drb ajándéktárggyal gyarapodott, a mi kielégítőnek egyáltalában nem mondható. Az osztály fejlesztésére és gondozására szakerő volt ugyan, kinek azonban Domján István múzeum-őr betegeskedése miatt a többi osztályok ügyeit is kellett intéznie. Azonkívül az annyira szükséges gyűjtés végzésére, mely nélkül ez osztály épen nem gyarapítható, anyagi erő sem állott rendelkezésünkre. Említésre méltóbb tárgyak a következők: *Szolga Ferencz* székelykereszturi gymn. tanár a Persányi hegységből 23 drb irodalmilag is feldolgozott ásványt, kőzetet és kőzetcsiszolatot, *László Árpád* tanárjelölt Sepsi-Szent-György határán gyűjtött 115 drb virágosnövényt, *Pethő Gyula* főgeologus ur a múzeum tulajdonát képező *Mastodon arvensis* zápfogának 3 drb fényképét, *Balázs Márton* tanár K.-Szentlélekről 4 drb homokkővet és dr. *László Ferencz* múzeum-őr Málnásról 7 drb Brassóból 5 drb kőzetet adományozott.

IV. Az összes osztályok közt legnagyobb volt a könyv- és levéltár gyarapodása, összesen 5846 drb.

Nagyobb adományok a következők: *Lucze Kálmán* márkosfalvi birtokos múzeumnak ajándékozta nagyobb részt theologiai művekből álló 324 kötetes családi könyvtárát, *Benedek Jenő* tordai adóhiv. ellenőr 23 drb szintén theologiai művet, a *Jókai-nyomda* r.-t. 42 drb könyvet, füzetet, az orsz. főfelügyelőség útján a közoktatásügyi miniszterium 8 drb könyvet, a *Magyar Nemzeti Múzeum* 26 kötet könyvet és füzetet, a *képviselőház kiadóhivatala* az országgyűlési nyomtatványkat, *Özv. Malik Józsefné* urnő 673 drb szinlapot, *Potsa József* v. b. t. t. főispán ur 218 füzetet és kisebb nyomtatványt, *Pethő Gyula* főgeológus Budapestről 8 drb könyvet ajándékoztak.

Alkalmilag megszereztünk egy 1330 drbból álló könyvgyűjteményt, mely több ritka XVII. századbéli magyarnyelvű nyomtatványt, Melanchtonnak 2 egykori eredeti kiadásu munkáját, több eredeti magyar auctor-kiadást, a csiksomlyói nyomda már ritka termékeit és nagy számú másszikulikát tartalmaz. A gyűjteményből 928 drb vásárlás, a többi 402 drb Balázs Márton tanár ur ajándéka.

A kézi könyvtár gyarapodásából megemlítjük a következő műveket:

Gr. Apponyi Sándor: *Hungarica Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok* Budapest 1900. (Szerző ajándéka).

Chronica Hungarorum impressa Budae 1473. Budapest, 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Dr. Madarász Gyula: *Magyarország madarai.* (VI—VII. f.)

Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch: *Siebenbürger Adel I—II. k. Der Adel von Ungarn I—III. k.*

Forster Gyula III. Béla magyar király emlékezete, Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Méhely Lajos *Magyarország denevéreinek monographiája* Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Dr. Jankó János: *Magyar Typusok,* Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Divald Kornél: *A felsőmagyarországi renaissance építészet,* Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka.)

Huszka József *Magyar Ornamentika,* Budapest 1898. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka.)

Pulszky Ferencz: Magyarország archaeológiája I—II k. Budapest 1897.

Pulszky Ferencz: A rézkor Magyarországnban, Budapest 1883.

Dr. W. Lübke und Dr. C. Lützow Denkmäler der Kunst, Architektur, Skulptur-Malerei. I—II. k. Stuttgart.

Kossuth Lajos iratai IV—VII k.

Magyar Könyvszemle. III—XVI. k., Ujfolyam. I—IX. k. (Magyar Nemzeti Múzeum ajándéka).

Jánosi Béla: Az aestetika története. III k. Budapest 1901.

Baksay Sándor Homérosz Iliásza, Budapest 1901.

Huber Alfonz: Ausztria története. II—III. k. Budapest 1901.

Nagy Géza Nemes Mihály. A magyar viseletek története, Budapest 1900.

Budapest régiségei. VII. k.

Folyóiratok:

1. Archaeologiai értesítő.
2. Emlékbeszédék, a m. t. akadémia elhunyt tagjai felett.
3. Erdély.
4. Erdészeti kísérletek.
5. Ért. a nyelv- és széptudományok köréből.
6. Ért. a társ. tudományok köréből.
7. Ért. a tört. tudományok köréből.
8. Ethnologische Mittheilungen.
9. Földtani Közlöny.
10. Magyar Iparművészet.
11. Magyar Iparoktatás.
12. Magyar Könyvszemle
13. Math. és term. tudományi közlemények.
14. Math. és term. tudományi értesítő.
15. Nagy Iván, családtört. ért.
16. Nyelvtud. közlemények.
17. Századok.
18. Természet.
19. Természetrizsi füzetek.
20. Turul.

Az oklevéltár adományok utján gyarapodott. Balázs Márton tanár ur körülbelől 2000 darabból álló oklevél-gyűjteményt ajándékozott, melyben XVII., XVIII. századbeli családi oklevelek is nagy számban vannak. Pálmay József, a Székely Nemes Családok czimü munka szerzője a Maros-Tordamegye területén végzett kutatásai alkalmával talált 32 drb történelmi nevezetességü 48-as oklevelet múzeumunknak ajándékozta. Ez iratok közt több Gál Sándor sajátkezü

fogalmazványa. Egyik irat „Hadmüveleti jegyzőkönyv Szász-Régen megrohanására” és az 1848. november 1-ére vonatkozó parancsokat foglalja magában.

A képtári osztály özv. *Cserey Jánosné* urnő ajándékából 2 olajfestményvel gyarapodott. Az egyik Nagy Dániel 1848—49-iki magyar honvédőrnagynak, a másik pedig nejének Dobay Lujzának az arcsképe. Mindkettőt Nentwich festette 1864-ben.

Az egyes osztályok összes gyarapodása a következő:

	Ajándék	Vétel	Összesen	Osztályok szerint
I. Érem- és régiségtár.				
Óskori tárgyak	244	981	1225	
Fegyverek és más felszerelési tárgyak	54	40	94	
Pecsétnyomók	4	1	5	
Ékszerek	—	49	49	
Más régiségek	18	9	27	
Érmek	157	524	681	
Papírpénzek	232	1	233	
Összesen	709	1605		2314
II. Ipar- és néprajzi osztály				
Összesen	50	961	1011	
Összesen	50	961		1011
III. Földrajzi és természetrajzi osztály.				
Állatok	4	—	4	
Növények	115	—	115	
Ásványok, kőzetek	44	1	45	
Kövületek	88	—	88	
Egyéb tárgyak	3	—	3	
Összesen	254	1	255	
IV. Könyv- és levéltár.				
Könyvek, füzetek	986	986	1972	
Kisebb nyomtatványok	865	—	865	
Oklevelek, kéziratok	2648	1	2649	
Összesen	4499	987	5486	
V. Képtári osztály.				
Olajfestmények	2	—	2	
Metszetek	1	—	1	
Összesen	3	—	3	
Végösszeg	5515	3554	9069	

tehát az egész gyarapodás 9069 db tárgy.

A fentiekben csupán az egy vagy más tekintetben fontosabbakról szölgötünk. Meg kell emlékeznünk még azokról, kik a lefolyt évben adományaikkal múzeumunkat felkeresték.

*

* * *

A buzgó adakozók közül a legnagyobb elismeréssel kell kiemelni özv. *Cserey Jánosné* sz. *Zathureczky Emília* urnő ő méltóságát, ki az általa alapított múzeumot ez idén is értékes tárgyakkal gazdagította, továbbá *Potsa József* v. b. t. t., főispán, felügyelő-bizottsági elnök ur önmagyméltóságát, ki a múzeum gyűjteményeinek gyarapítása körül ép oly buzgalmat fejtett ki, mint a múzeum másnemű ügyeiben.

Az elismerés legmelegebb hangján emlékezünk meg *Kovács Ede* kolozsvári műkedvelő-numizmatikus urról is, ki az év folyamán III. Béla és II. Endre korabeli magyarországi érmeiben múzeumunknál 400 kor. értékű alapítványt tett. Ezért a nagy köszönettel fogadott szép adományért igazgató-választmányunk felügyelő-bizottsági elnök ur beleegyezésével Kovács Ede urat alapító tagul választotta és részére alapító tagsági levelet állít ki.

Hálás elismerés illeti meg mindazokat, kik a múzeum gyarapításához hozzájárultak. Igazgató-választmányunk nem is késett minden egyes esetben köszönétét nyilvánítani áldozatkészségükért. *De e jelentés kapcsán is hálás köszönetet mondunk a szíves adományozóknak, kiknek névsora az ajándékozott tárgyak rövid megjelölésével a következő:*

1. Állami tanítónőképző-intézet, Sepsiszent-György. 1 füzet.
2. Ámígó Mór, Maksa. 1 ezüst-érem.
3. Antos János Abony, (Pestm.). Avarkori sirlelet az abonyi szőlők területéről: 171 drb.
4. Gr. Apponyi Sándor. 1 könyv. (Márki Sándor egyetemi tanár utján).
5. Bácsbodrogszegi tört. társ. 1 füzet.
6. Bacsó János gymn. tanuló Sepsiszent-György. 5 drb ethnogr. tárgy.
7. Balázs Márton, Kézdi-Vásárhely. 64 drb archaeol. tárgy, 3 régiség, 26 ágyugolyó, 222 drb papírpénz (közte 214 drb Kossuth-bankó), 23 drb ethnogr. és iparm. tárgy, 1 füzet, 18 drb kalendarium, 402 drb könyv, 1 családfa, 2000 drb oklevél, 3 ásvány, 4 közet.
8. Balási Gyula gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 réz-érem.
9. Békés-csabai múzeum-egyesület. 1 könyv.
10. Benedek Jenő, Torda. 23 könyv, 7 kézirat, 600 levél és oklevél.
11. Benke János gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 ezüst-érem.
12. Benkő Gábor gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 emlék-érem.
13. Benkő Gyula gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 könyv.
14. Bibó Endre gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 59 kövület.
15. Özv. Bora Elekné, Sepsiszent-György. 1 arczkép, 1 régiség.
16. Boda Béla gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 réz-érem.

17. Bodola Gyula gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 2 érem.
18. Dr. Bodor Antal, Kolozsvár. 28 füzet, 2 könyv.
19. Bruckenthal-féle múzeum Nagy-Szeben. 2 nyomtatvány.
20. Budapest fő- és székváros. 1 könyv.
21. Özv. Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emilia, Imecsfalva. 1 emlékérem, 17 régiség, 7 etnogr. tárgy, 1 könyv, 1 füzet, 1 nyomtatvány, 13 levél, 1 kövület, 2 festmény.
22. Daday Jenő gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 koponya.
23. Délmagyarországi tört. és régészeti muzeum-társulat, Temesvár. 1 könyv, 1 füzet.
24. Domján Béla elemi isk. tanuló. 1 Kossuth-bankó, 2 rézérem.
25. Ebergényi Gyula, Kovászna. 1 érem.
26. Edelstein József gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 Kossuth-bankó.
27. Edelstein Lajos gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 kancsó.
28. Esztergomi főegyházm. könyvtár. 1 könyv.
29. Fabriczius Ernő, S.-Szent-György. 1 könyv.
30. Fazakas István, S.-Szent-György. 1 Kossuth-bankó.
31. Felsőmagyarországi Múzeum, Kassa. 1 könyv.
32. Földmivelésügyi m. kir. miniszterium 2 füzet, 1 könyv.
33. Gáll Árpád gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 könyv.
34. Gyárfás Géza gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 rézérem, 1 mozsár.
35. Gyöngyösi Béla gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 Kossuth-bankó.
36. Hanga Oktáv, Kolozsvár. 1 füzet
37. Háromszékvármegye alispánjától, hivatalból. 4 darab pecsétnyomó.
38. Háromszékvármegye gazdasági bizottsága. 1 ezüst emlékérem.
39. Dr. Herrmann Antal, Budapest. 1 füzet.
40. Hochmann Jakab, Sepszi-Szent-György. 7 ezüstérem.
41. Hontvármegyei múzeum. 1 könyv.
42. Hunyadmegyei tört. és régészeti társulat, Déva. 2 füzet.
43. Ince Kálmán, Márkosfalva. 5 rézérem, 7 ezüstérem, 324 könyv.

44. Izr. magyar irod. társ., Budapest. 1 könyv.
45. Jókai-nyomda-r.-társulat, Sepsiszent-György. 44 könyv és füzet.
46. Józsa András, Nyiregyháza. 1 füzet.
47. Kamenyiczky Arpád, gymn. tanuló, S.-Szent-György. 1 rézérem.
48. Kende József, Lisznyó. 1 ezüstérem.
49. Képviselőház kiadóhivatala, Budapest. Az országgyűlés irományai: Jegyzőkönyv, Napló és Irományok.
50. Dr. Kóréh Lajos, Sepsiszent-György. 2 Kossuth-bankó.
51. Kósa János gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 3 urnatöredék, 2 állatfog.
52. Kovács Bálint. 1 rézérem.
53. Kovács Ede, Kolozsvár. 108 drb ezüstérem III. Béla és II. Endre korából.
54. Kovács Dénesné, Uzon. 5 régiség, 1 ezüstérem, 1 kőzet, 1 kövület.
55. Közoktatástügyi m. kir. miniszterium. 8 könyv.
56. Köpe Mihály gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 Kossuth-bankó.
57. László Árpád, Kolozsvár. 115 drb szárított növény.
58. Dr. László Ferencz, Sepsiszent-György. 10 füzet, 12 kőzet, 1 nyomtatvány.
59. Dr. László Ferenczné, Sepsiszent-György. 1 emlékérem.
60. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest. 23 kötet folyóirat, 3 füzet.
61. Özv. Málk Józsefné, Sepsiszent-György. 673 drb szinlap.
62. Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa, Budapest. 1 füzet.
63. Nagybányai Múzeum-egyesület. 1 könyv.
64. Nagy Dénes gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 2 könyv.
65. Nagy Endre gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 könyv, 3 Kossuth-bankó.
66. Nyiri Bálint gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 érem.
67. Pálmay József, Sz.-Udvarhely. 32 drb oklevél.
68. Dr. Pethő Gyula, Budapest. 8 füzet és könyv, 3 drb fénykép.
69. Potsa József v. b. t. t., főispán, Sepsiszent-György. 218 drb könyv, füzet és nyomtatvány.
70. Prázsmári József, Gidófalva. 1 állat.
71. Roth Mór, Sepsiszent-György. 1 montenegrói öv.
72. Sándor Albert gymn. tanuló, Sepsiszent-György. 1 rézérem.

73. Sándor Ferencz gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 1 emlékérem.
74. Sepszi-Szent-György r. t. város. 1 füzet.
75. Sólyom Ferencz gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 2 rézérem.
76. Sylvester Domokos gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 2 közet, 27 kövület.
77. Szentiványi Gábor gymn. tanuló, Sepszi Szent-György. 1 kövület.
78. Székely Társaság, Sepszi-Szent-György. 3 füzet.
79. Dr. Szolga Ferencz, Székely-Keresztur. 23 ásvány, közet és csiszolat, 1 füzet.
80. Tanalap, háromszékvármegyei. 4 folyóirat.
81. Tolnavármegyei Múzeum. 2 füzet.
82. Tudomány-Egyetem, Budapest. 5 füzet.
83. Vásárhelyi Sámuel, Sepszi-Szent-György. 5 füzet.
84. Veres Lajos gymn. tanuló, Sepszi-Szent-György. 6 ezüstérem.
85. Veres Péter, Martonfalva. 1 ezüstérem.
86. Visegrády Béla, S.-Szt.-György. Bem tábornok fiatalkori arc képe.
87. Zayzon Béla, Sepszi-Szent-György. 8 drb aczél, szekrényben.
88. Zayzon Sándor, Kézdi-Vásárhely. 5 drb ethnogr. tárgy.

A mi a gyűjtemények rendezését, a tárgyak szakszerű lajstromozását, kellő felállítását és konzerválását illeti, ezekről is kedvező jelentést tehetünk.

A tárgyakat beérkezési sorrendjük szerint a szaporulati vagy alap-leltárba vezettük, tekintet nélkül arra, hogy melyik osztályba tartoznak, jellemző tulajdonságaikat, lelhelyüket és beszerzési módjukat is felemlítve. Megkezdettük a czédula-lajstrom elkészítését is. Ennek czélszerűsége ma már általánosan el van ismerve, mivel „a tárgyak növekedése nem teszi szükségessé, hogy új lajstrom készíttessék s így a leírásban a szakszerű (vagy tetszés szerinti) csoportosítás folytonossága nem szakad meg s e mellett a szükséghez képest bármikor átalakítható zárt katalógussá“. Ebben a czédula-katalógusban a tárgyak szakonként fognak csoportosíttatni és így minden szak könnyen áttekinthető és segítségével minden egyes tárgy a

gyűjteményben könnyen feltalálható. Persze mindez nagy munkával jár s csak néhány év alatt lehet a meglévő egész gyűjteményt ily módon is leírni, mert eddig csak a könyvekről készült czédulakatalogus. Kártyapapírból készült és fémkerettel ellátott jelző-czédulával látuk el az év folyamán beérkezett tárgyak közül azokat, melyeknél e jelzésre szükség volt. Lassanként a múzeum összes ilynemű tárgyait mind el kell látnunk hasonló jelző-czédulákkal. A mennyire a rendelkezésünkre álló tér engedte, igyekeztünk a felállítást is szakszerűen végezni, de biz' az a legtöbbször alig sikerült. Különösen a könyvtár-helyiségben éreztük ahelyszüke nagy baját, min csak úgy lehetett segíteni, hogy a folyosóra kemény, záros szekrényt csináltattunk s abban helyeztünk el 800 kötetnél több könyvet. A fém-tárgyakat az eddig is használt folyadékkal konzerváltuk.

*

A múzeum belső életének többi mozzanatairól is kedvező jelentést tehetünk.

Julius hónap elsején *Wosinsky Mór* szegzárdi apát esperes-plebános, július 22-én pedig dr. *Jankó János* a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának vezetője látogatta meg múzeumunkat. Mindketten, mint a múzeumok és könyvtárak országos felügyelői, gyűjteményeinket behatóan megvizsgálták s azoknak rendezése és további fejlesztése s általában a múzeum más ügyeinek az intézése tekintetében is szakszerű felvilágosításokkal és hasznos utmutatásokkal szolgáltak. Múzeumunk gazdagságáról mindketten elismerőleg nyilatkoztak, de rámutattak hiányaira és szükségére is; megígérték, hogy azok elenyésztetésében a rendelkezésükre álló eszközökkel közre fognak munkálni.

Felemlítjük még, hogy a brassói állami főreáliskola tanári kara *Rombauer Emil* czimzetes főigazgató vezetése alatt, *Schumacher Sándor* dán tudós, a dán irodalmi társaság titkára és a Kisfaludy-társaság külső tagja Kopenhágából, a *hódmezővásárhelyi dalkar tagjai*, *Szabó Károly* miniszteri titkár, *Roediger Lajos* zombori és *Szalay István* szentesi tanárok is meglátogatták múzeumunkat. Az érdeklődés, melyet a közönség tanúsított

A múzeum látogatásával, körülbelül az előbbi éveknek felelt meg. A látogatók könyve hiányos képet nyújt erről; az 134 egyén, ki nevét bejegyezte, csak egy kis töredéke az összes látogatók számának, mely legalább is 500-ra tehető.

*

Ezek voltak a főbb jelenségek, melyekből a múzeum múlt évi képét meg lehet alkotni. Vannak hiányok, vannak szükségletek, de a meg nem szakadó fejlődés minden irányban kimutatható. A múzeum vezetősége minden erejével azon van, hogy ezek a hiányok és szükségletek minél hamarább megszűnjenek.

Ujból is hálás köszönetet mondunk mindazoknak, kik nemes munkánkban segítségünkre voltak. Kérjük továbbra szíves érdeklődésüket és hathatós támogatásukat.

A Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmányának Sepsí-Szent-Györgyön, 1902. február 4-én tartott gyűléséből:

Ifj. Gödri Ferencz
ig. vál. elnök.



Dr. László Ferencz
ig. vál. jegyző és múzeum-őr.

Ad 29-1902.

